

ბიზნესის ემპირიული კვლევის პროცესის ეტაპების ზოგადი დახასიათება

მერაბ ვანიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი, სტუ პროფესორი

ლექსო ლემონჯავა

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი,

სტუ ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

ბიზნესის კვლევის ჩატარებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ემპირიული კვლევით დადგენილი ფაქტები, რომლებიც ეფუძნება მკვლევარის უშუალო პრაქტიკულ ურთიერთქმედებას საკვლევ ობიექტთან. შესაბამისად, ემპირიულ მეთოდთა ჯგუფს მიაკუთვნებენ რეალობის შემეცნების ისეთ მეთოდებს, რომლებიც მოქმედებენ ცდების დონეზე. ამ მეთოდების გამოყენება ვარაუდობს ადამიანის გრძნობის ორგანოების მიმართვას საქმიანობის ამა თუ იმ ფორმაში, სინამდვილის ასახვის გრძნობით ფორმებზე დაყრდნობას.

კვლევის ემპირიულ და თეორიულ მეთოდებს შორის არსებული დიდი განსხვავების მიუხედავად, მათი საერთო მიზანია ადამიანთა ცოდნის გამდიდრება არსებული რეალური ბიზნეს-სამყაროს შესახებ. ამდენად, კვლევის ზოგადი თანმიმდევრობა ერთნაირია რიგ სპეციფიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით.

წინამდებარე სტატიაში, უახლეს ლიტერატურულ წყაროებზე დაყრდნობით, განიხილება ემპირიული კვლევის პროცესის ზოგადი ალგორითმი.

საკვანძო სიტყვები: კვლევის ალგორითმი, ემპირიული კვლევა, გენერალური ერთობლიობა, რეპრეზენტატიული ამონარჩევი, პოზიტივიზმი, ინტერპრეტივიზმი, კონტექსტუალიზაცია, ტრიანგულაცია.

GENERAL OUTLINE OF THE STAGES OF THE BUSINESS EMPIRICAL RESEARCH PROCESS

Merab Vanishvili

Doctor of Economics,

Professor of Georgian Technical University

Lexo Lemonjava

Doctor of Business Administration,

Associate Professor of Georgian Technical

University

RESUME

Empirical research based on the researcher's direct practical interaction with the research object plays

an important role in conducting business research. Accordingly, the group of empirical methods is assigned to the methods of cognition that operate at the level of the test. The use of these methods suggests the appeal of the human sensory organs to one or another form of activity, based on a sense of reality.

Despite the vast differences between empirical and theoretical research methods, their overall aim is to enrich people's knowledge of the current real-world business world. Thus, the general sequence of research is the same in view of a number of specific features.

This article, based on the latest literature sources, discusses the general algorithm of the empirical research process.

Keywords: Research Algorithm, Empirical Research, General Cohesion, Representative Selection, Positivism, Interpretivism, Contextualization, Triangulation.

შესავალი

სამეცნიერო კვლევის ჩატარების ამოცანა მოითხოვს ფართო თვალსაწიერს და სამეცნიერო კვლევის მეთოდების ღრმა ცოდნას. ამ შემთხვევაში კვლევის ლოგიკა, რომელიც საშუალებას გვაძლევს აღმოვფხვრათ სუბიექტივიზმი არაფორმალური მეთოდების გამოყენებისას, დავაბალანსოთ თეორიული და ემპირიული მეთოდების გამოყენება, განვხორციელოთ მიღებული შედეგების ინტერპრეტაცია, წარმოადგენს მეცნიერული შემეცნების დომინანტს.

სამეცნიერო კვლევის ამოსავალ წერტილს წარმოადგენს პირველადი ინფორმაცია. ბიზნესის კვლევის სფეროში პირველადი ინფორმაცია არის ამა თუ იმ სამეურნეო პროცესის, მოვლენის, ღონისძიების ამსახველი ფაქტები. საყოველთაო კომპიუტერიზაციის ეპოქაში ფაქტობრივი ინფორმაციის მნიშვნელოვანი ნაწილი ფორმირდება ინფორმაციულ სისტემებში და ინახება მონაცემებისა და ცოდნის ბაზებში სტრუქტურირებული ან არასტრუქტურირებული მონაცემების სახით.

ბიზნესის კვლევის ჩატარებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ემპირიული კვლევით დადგენი-

ლი ფაქტები, რომლებიც ეფუძნება მკვლევარის უშუალო პრაქტიკულ ურთიერთქმედებას საკვლევ ობიექტთან. შესაბამისად, ემპირიულ მეთოდთა ჯგუფს მიაკუთვნებენ რეალობის შემეცნების ისეთ მეთოდებს, რომლებიც მოქმედებენ ცდების დონეზე (მაგალითად, დაკვირვება, გამოკითხვა, გაზომვა, ექსპერიმენტი). ამ მეთოდების გამოყენება ვარაუდობს ადამიანის გრძნობის ორგანოების მიმართვას საქმიანობის ამა თუ იმ ფორმაში, სინამდვილის ასახვის გრძნობით ფორმებზე დაყრდნობას.

კვლევის ემპირიულ და თეორიულ მეთოდებს შორის არსებული დიდი განსხვავების მიუხედავად, მათი საერთო მიზანია ადამიანთა ცოდნის გამდიდრება არსებული რეალური ბიზნეს-სამყაროს შესახებ. ამდენად, კვლევის ზოგადი თანმიმდევრობა ერთნაირია რიგ სპეციფიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით.

წინამდებარე სტატიაში, უახლეს ლიტერატურულ წყაროებზე დაყრდნობით, განიხილება ბიზნესის ემპირიული კვლევის ზოგადი ალგორითმი.

კვლევის შედეგები

კვლევის პროცესი შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგი ზოგადი ალგორითმის სახით (ნახაზი 1). ეს ალგორითმი ზუსტად შეესაბამება კვლევის თეორიულ მეთოდებს, მაგრამ კვლევის პროცესის არსის გასაგებად სასარგებლოა ემპირიული მეთოდების შემთხვევაშიც.

ქვემოთ მოკლედ იქნება წარმოდგენილი 1-ელ ნახაზზე ასახული კვლევის პროცესის ცალკეული ეტაპების შინაარსი.

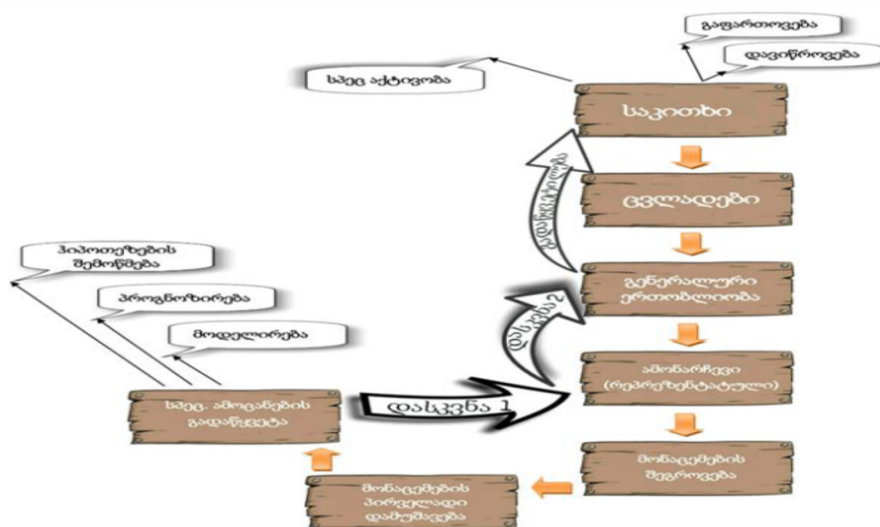
საკვლევი საკითხი: თავდაპირველად მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს საკვლევი საკითხი, - თუ რა მიზანი აქვს კომპანიის მენეჯმენტს თუ მკვლევარს.

საკვლევი საკითხი შესაძლებელია იყოს რომელიმე ბიზნეს-კომპანიის მიმზიდველობა ინვესტორისათვის, გარკვეული სახის მარკეტინგული კვლევა, მომხმარებელთა მოთხოვნების შესწავლა, კომპანიის ორგანიზაციული ეფექტიანობის დადგენა, საინვესტიციო პროექტის მომზადება და ა.შ. საკითხის ხასიათიდან ან სპეციფიკიდან გამომდინარე, კვლევა შეიძლება უკავშირდებოდეს საკითხის გარშემო არსებული სათანადო სამეცნიერო თუ სხვა სახის ლიტერატურის მოძიებასა და ანალიზს. არსებული სტატისტიკური ინფორმაციის გაანალიზებას და სხვ.

საკვლევი საკითხი შეიძლება აღმოჩნდეს ძალიან ფართო ან ძალიან ვიწრო. კვლევის პროცესში შესაძლებელია საკვლევი საკითხის დაზუსტება შემდეგი ფაქტორების გათვალისწინებით: რამდენად ზოგადია ეს საკითხი, რა თეორიულ-პრაქტიკული დანიშნულება შეიძლება ჰქონდეს ასეთ კვლევას, როგორი მონაცემების მოპოვება არის შესაძლებელი და სხვ. კვლევის ჩატარების შედეგად საკითხი შეიძლება გაფართოვდეს ან დავიწროვდეს მიღებული შედეგებისგან დამოკიდებულებით.

ცვლადები: საკვლევი საკითხის შესასწავლად უნდა ვიცოდეთ, თუ რა მახასიათებლებით შეიძლება მისი თვისებების გამოკვლევა. საკვლევი საკითხის ისეთ მახასიათებელს, რომლის დაკვირვება და გაზომვა შესაძლებელია, ეწოდება ცვლადი. ამრიგად, კვლევის კორექტულად ჩასატარებლად მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს ის ცვლადები, რომლებიც განაპირობებენ საკვლევი საკითხის შინაარსსა და სპეციფიკას. საზოგადოდ, ცვლადების განსაზღვრაში გარკვეულ დახმარებას გაგვიწევს უკვე მოძიებული ინფორმაცია, მათ შორის ჩატარებული ლიტერატურული ანალიზი.

ნახაზი 1. კვლევის პროცესის ზოგადი ალგორითმი



როდესაც ვიცით, თუ როგორი ცვლადებით არის შესაძლებელი მოვლენის შესწავლა დახასიათება, მაშინ შეგვიძლია ვიფიქროთ იმის შესახებ, თუ რა ინფორმაცია გვჭირდება და როგორ მოვიპოვოთ ეს ინფორმაცია ამ ცვლადების შესახებ. მაგალითად, ბიზნეს-კომპანიის საინვესტიციო მიმზიდველობისათვის მრავალი ცვლადი გვექნება: კომპანიის საფინანსო და მატერიალურ-ტექნიკური მახასიათებლები და ა.შ.

გენერალური ერთობლიობა: ცვლადების დადგენის შემდეგ უნდა გავარკვიოთ, თუ რა სახის და რა ოდენობის ინფორმაცია ახასიათებს გამოსაკვლევ მოვლენას მთლიანობაში. ეს არის მონაცემთა ე.წ. გენერალური ერთობლიობა ან, სხვანაირად, სამიზნე ერთობლიობა - სრული ინფორმაცია მოვლენის შესახებ, ყველა ის მონაცემი, რომელიც უკავშირდება საკვლევ საკითხს. მაგალითად, თუ კომპანიას სურს ახალი პროდუქციის გამოშვება, მაშინ მისთვის სამიზნე ერთობლიობა იქნება ამ პროდუქციის სავარაუდო მომხმარებელი მოცემულ რეგიონში. ბიზნეს-კომპანიის საქმიანობის შესწავლისთვის გენერალური ერთობლიობა ძირითადად წარმოადგენს მისი საბალანსო უწყისის მონაცემებს წლების განმავლობაში. ამასთან, შეიძლება საჭირო გახდეს აგრეთვე მონაცემები კომპანიის თანამშრომლების შესახებ, მათი დენადობა, შინაგანანგის, დისციპლინის დარღვევების ოდენობა და ხასიათი და ა.შ.

რეპრეზენტატიული ამონარჩევი: საკვლევი საკითხის შესახებ დასკვნების გასაკეთებლად და შემდეგ გადაწყვეტილების მისაღებად მთელი სამიზნე ერთობლიობის გამოკვლევა მხოლოდ იშვიათ შემთხვევებშია შესაძლებელი ან საჭირო. კვლევის პრაქტიკულად ჩატარების მიზნით საკმარისია ე.წ. შერჩევითი მეთოდის გამოყენება, რაც გულისხმობს გენერალური ერთობლიობიდან მცირე რაოდენობის ისეთი ინფორმაციის შერჩევას, რომელიც ობიექტურად და სრულყოფილად დაახასიათებს მთელ გენერალურ ერთობლიობას. ასეთ, შედარებით მცირე სიდიდის ცალკეულ ერთობლიობას, რომელიც ობიექტურად ახასიათებს გენერალურ ერთობლიობას, ეწოდება რეპრეზენტატიული (წარმომადგენლობითი) ამონარჩევი (a representative sample).

მონაცემების შეგროვება: მას შემდეგ, რაც დადგენილია რეპრეზენტატიული ამონარჩევის მახასიათებლები და მისი ფორმირების წესი, იწყება სათანადო პირველადი ან/და მეორადი ინფორმაციის (მონაცემების) შეგროვება. მონაცემები შეიძლება იყოს როგორც თვისებრივი, ისე რაოდენობრივი. რიგ შემთხვევაში თვისებრივი და რაოდენობრივი მონაცემების შეგროვების წესები ერთნაირია, მაგრამ არის არსებითი განსხვავებაც: თვისებრივი მონაცემების შეგროვება და ანალიზი, როგორც

წესი, ერთდროული პროცესია, ხოლო რაოდენობრივი კვლევების შემთხვევაში ჯერ ხდება რაოდენობრივი ინფორმაციის შეგროვება, ხოლო შემდეგ მისი დამუშავება (როგორც წესი, სტატისტიკური ანალიზის მეთოდებით). მონაცემთა შეგროვების პროცესის ზოგადი თანმიმდევრობა შესაძლოა შემდეგნაირად წარმოვადგინოთ:

- ⇒ ცვლადების განსაზღვრა;
- ⇒ მონაცემთა შეგროვების მეთოდის არჩევა;
- ⇒ მონაცემთა საცდელი შეგროვება და მეთოდის საჭიროებისამებრ მოდიფიცირება;
- ⇒ საკვლევი ერთობლიობის (ამონარჩევის) განსაზღვრა;
- ⇒ კვლევისთვის საჭირო ინფორმაციის შეგროვება.

აღნიშნული თანმიმდევრობა არის ინფორმაციის შეგროვების პროცესის მხოლოდ საილუსტრაციო სურათი. სინამდვილეში მონაცემების შეგროვების პროცესი არ არის ისეთი თანმიმდევრული, როგორც ეს აქ არის წარმოდგენილი. უფრო მეტიც, კვლევის მონაცემები შესაძლებელია მოპოვებულ იქნას სხვადასხვა წყაროებიდან და ამისთვის, სავარაუდოდ, გამოყენებული იქნება სხვადასხვა მეთოდი.

თვისებრივი და რაოდენობრივი მონაცემების შეგროვების პროცესი რიგი ნიშნებით მსგავსია. თუმცა, არის არსებითი განსხვავებაც, რაც პარადიგმების დაშვებებით გამოიხატება. თვისებრივი მონაცემები ჩვეულებრივ გარდამავალია, მათი გაგება შესაძლებელია მხოლოდ მოცემულ კონტექსტში და უკავშირდება ინტერპრეტაციულ პარადიგმას, რაც შედეგად იწვევს ვალიდურობის მაღალ ხარისხს. აღნიშნულის საპირისპიროდ, რაოდენობრივი მონაცემები ჩვეულებრივ არის ზუსტი, მათი მიღება შესაძლებელია სხვადასხვა ვითარებაში და სხვადასხვა კონტექსტში, დაკავშირებულია პოზიტივისტურ მეთოდოლოგიასთან, შედეგები კი გამოირჩევა სანდოობის მაღალი ხარისხით. ამიტომ, კვლევის პროექტში აუცილებლად უნდა იყოს მითითებული მონაცემების შეგროვებისა და ანალიზის მეთოდები.

ზოგჯერ პოზიტივისტური პარადიგმის მიხედვით ჩატარებული კვლევაც მოითხოვს თვისებრივი მონაცემების შეგროვებას, რომლებიც შემდეგ რაოდენობრივ მონაცემებად უნდა გარდაიქმნას. ამ შემთხვევაში საჭიროა ე.წ. „მეთოდოლოგიური ტრიანგულაციის“ გამოყენება.

იმასთან დაკავშირებით, რომ თვისებრივი მონაცემების გაგება შესაძლებელია მხოლოდ კონტექსტში, საჭირო ხდება წინასწარი ინფორმაციის შეგროვება სიტუაციის (კონტექსტის) გასაცნობად, რაც მონაცემთა კონტექსტუალიზაციას ნიშნავს. მონაცემები კონტექსტის შესახებ დაკავშირებულია

დროსა და ადგილმდებარეობასთან, სამართლებრივ, სოციალურ, პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ ზეგავლენასთან.

საინტერესოა, მაგალითად, რამდენად ოპტიმისტური იქნება ადამიანის შეხედულება მომავალზე, თუ იგი მუშაობს ნახშირის მომპოვებელ შახტაში, რომელიც ქალაქ ტყიბულში მდებარეობს, სადაც არ არის დაცული შრომის უსაფრთხოების პირობები და შახტაც შეიძლება დაიხუროს. მომავლის შესახებ მისი შეხედულება „ალბათ“ განსხვავებული იქნება იმ ადამიანის შეხედულებისგან, ვინც მუშაობს გერმანიაში თანამედროვე მაღალტექნოლოგიურ კომპანიაში კარგი ანაზღაურებით, ან იმისაგან, ვინც ანტალიაში ტურიზმის ბიზნესშია დაკავებული.

ამრიგად, თვისებრივი მონაცემების შეგროვების დროს კვლევის ეფექტიანად წარმართვისთვის აუცილებელია არსებული კონტექსტში (სიტუაციაში) გარკვევა, რაც ხელს შეუწყობს მკვლევარის მგრძნობიარობას და გააუმჯობესებს მის მიერ მონაცემთა ინტერპრეტაციის ხარისხს.

კონტექსტუალიზაციისთვის საჭირო მონაცემები შესაძლებელია მოვიძიოთ ლიტერატურაში, სტატისტიკურ მასალებში, ქვეყნისა და დარგის პოლიტიკურ-ეკონომიკური მდგომარეობის დახასიათებაში და სხვ. მნიშვნელოვანია აგრეთვე ინფორმაცია, რომელიც შეიძლება მივიღოთ რეგიონების ადგილობრივი გაზეთებიდან, მკითხველთა წერილებიდან. ამ თვალსაზრისით, შესაძლებელია ნაკლებად სანდო იყოს პოლიტიკური გაზეთები და რედაქტორის სტატიები.

თუ კომპანიას ვსწავლობთ, მაშინ საინტერესოა აგრეთვე კომპანიის ყოფილი თანამშრომლების აზრი ამ კომპანიის შესახებ. ოღონდ, ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია ყოფილი თანამშრომლების მიერ სამსახურის დატოვების მიზეზებიც. სასურველია ინფორმაციის აუდიო/ვიდეო ჩანერა, აგრეთვე წერილობითი შენიშვნების გაკეთება ინფორმაციის შეგროვების დროს და ა.შ.

თვისებრივი ინფორმაციის შეგროვების დროს გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ინფორმაციის შეგროვება და ანალიზი ერთიანი პროცესია. განსხვავებულ მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე რაოდენობრივი მეთოდების შემთხვევაში, როდესაც შესაძლებელია ჯერ შეაგროვოთ მონაცემები და შემდეგ დაამუშავოთ ინფორმაცია სტატისტიკური მეთოდების გამოყენებით.

თვისებრივ ინფორმაციაში დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ თვით ინფორმაციას, არამედ აგრეთვე წინადადების სტილს, წყობას, სასვენი ნიშნებს. სასვენი ნიშნების მცირე ცვლილებას შეუძლია გამოიწვიოს წინადადების აზრის რადიკალური

ცვლილება (მაგალითად, იმის და მიხედვით, თუ სად არის დასმული მძიმის ნიშანი, გვექნება განსხვავებული აზრი).

მონაცემების პირველადი დამუშავება: შემდეგი ეტაპია მონაცემების პირველადი დამუშავება შერჩეული პარადიგმის მეთოდოლოგიის მოთხოვნების შესაბამისად. საკვლევი საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შესაძლოა საჭირო გახდეს მონაცემების დახარისხება, გასუფთავება შესაძლო შეცდომების ან/და გაყალბებისგან, გრაფიკული წარმოდგენა, რიცხვითი მახასიათებლების გამოთვლა და ა.შ. არსებობს მონაცემების პირველადი დამუშავების მრავალი მეთოდი.

სტატისტიკური ამოცანების გადაწყვეტა: მონაცემების პირველადი დამუშავების შემდეგ უკვე შეიძლება კვლევის მიზნების შესაბამისი საკითხების დამუშავება. საკვლევის საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეს ეტაპი ამოცანათა საკმაოდ ფართო სპექტრს მოიცავს. ამ ეტაპზე შესაძლოა ჩატარდეს მონაცემების თვისებრივი ან/და რაოდენობრივი ანალიზი, მოდელირება, პროგნოზირება, კორელაციური და რეგრესიული ანალიზი, კვლევის დაგეგმვის დროს ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზების (თუ ასეთები არსებობს) შემოწმება და სხვ.

ინტერპრეტივისტული პარადიგმისთვის ჰიპოთეზების შემოწმება არაფორმალურ ხასიათს ატარებს და ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში შესაბამისი პროცედურის მიხედვით ხორციელდება. პოზიტივისტური პარადიგმისთვის კი დამუშავებულია ჰიპოთეზების შემოწმების კარგად ფორმალიზებული სტატისტიკური მეთოდები.

ამ ეტაპით ფაქტობრივად დასრულებულია კვლევის ძირითადი „სამუშაო“ ნაწილი. ამის შემდეგ უკვე უნდა განხორციელდეს კვლევის შედეგების ინტერპრეტაცია და კვლევის საკითხთან დაკავშირებული სათანადო გადაწყვეტილების მიღება, რაც კვლევის ალგორითმში უკუკავშირის პროცესით არის ნაჩვენები. კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემებით კეთდება სამეცნიერო დასკვნა საკვლევი საკითხის შესახებ:

დასკვნა 1 - უკუკავშირის პირველი ეტაპი: ვინაიდან კვლევის შედეგები მიღებულ იქნა რეპრეზენტატიული ამონარჩევის ბაზაზე, ამდენად, სპეციალური ამოცანების გადაწყვეტის შედეგად კეთდება დასკვნა რეპრეზენტატიული ამონარჩევის შესახებ, მაგალითად, ვარგისია თუ არა შესაძლებლად აღებული მონაცემილობათა პარტია, კარგ შედეგებს იძლევა თუ არა ახლად მიღებული/დამზადებული მედიკამენტები და ა.შ.

დასკვნა 2 - უკუკავშირის მეორე ეტაპი: რეპრეზენტატიული ამონარჩევის შესახებ გაკეთებული დასკვნის საფუძველზე ხდება დასკვნის განზოგად-

დოება მთლიანად გენერალურ ერთობლიობაზე. მაგალითად, თუ მოწყობილობების/მედიკამენტების რეპრეზენტატიულმა ამონარჩევმა ვერ დააკმაყოფილა სტანდარტული მოთხოვნები, მაშინ ივარაუდება, რომ მთლიანად უვარგისია ამ დასახელების მოწყობილობების/მედიკამენტების ის პარტია, საიდანაც იქნა აღებული საცდელი ეგზემპლარები.

გადაწყვეტილების მიღება - უკუკავშირის მესამე ეტაპი: გენერალური ერთობლიობის შესახებ გაკეთებული დასკვნის საფუძველზე მიიღება დასკვნითი გადაწყვეტილება საკვლევი საკითხის შესახებ, რასაც შემდეგ შესაბამისი აქტივობა მოჰყვება. მაგალითად: მოწყობილობების/მედიკამენტების შესახებ უარყოფითი დასკვნის შესახებ მიღებულ იქნება გადაწყვეტილება, რომ ნაყენოს პრეტენზია ამ მოწყობილობების/მედიკამენტების დამამზადებელ კომპანიას; ბიზნეს კვლევებისთვის, თუ ვარკვევთ საკითხს იმის თაობაზე, თუ რა სახის პროდუქცია მოსწონს მომხმარებელს, ალბათ მიღებული იქნება გადაწყვეტილება ბიზნეს აქტივობა მოწოდებული კომპანიის პროდუქციის წარმოების გაძლიერების შესახებ და სხვ.

სპეციალური აქტივობა: კვლევის შედეგების ინტერპრეტაციისა და მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად, ხორციელდება სათანადო მოქმედება, რაც კვლევის საბოლოო მიზანს წარმოადგენს. ნებისმიერი კვლევა მხოლოდ მაშინ არის გამართლებული, როდესაც ის კონკრეტული აქტივობით არის დაგვირგვინებული. და შესაბამისად, გამართლებულია კვლევის საჭიროებისათვის განეული ფინანსური და სხვა სახის დანახარჯები. ასეთი ბიზნეს აქტივობა გამომდინარეობს მიღებული გადაწყვეტილებიდან, მაგალითად: მოწყობილობების/მედიკამენტების შემთხვევაში აქტივობა იქნება მომწოდებელთან კონტრაქტის განყვეტა, საკომპენსაციო თანხის მოთხოვნა, ახალი მომწოდებლების ძიება და ა.შ. ბიზნეს აქტივობის შესახებ მოწოდებული პროდუქციის წარმოების გაძლიერება/დანყება, სათანადო დანადგარების შეძენა, პერსონალის გადამზადება და ა.შ.

მას შემდეგ, რაც გადაწყვეტთ, თუ რა და როგორ უნდა გაკეთდეს ემპირიული კვლევისას, დგება მონაცემთა შეგროვების ფაზა. შეგვიძლია ერთმანეთისაგან განვასხვაოთ მონაცემთა შეგროვების სამი ძირითადი ფორმა: დაკვირვება, გამოკითხვა და მეორად მონაცემთა ანალიზი.

დასკვნები

ჩატარებული გამოკვლევა შესაძლებლობას გვაძლევს გავაკეთოთ შემდეგი ძირითადი დასკვნები:

1. კვლევის ემპირიულ და თეორიულ მეთოდ-

ბს შორის არსებული დიდი განსხვავების მიუხედავად, მათი საერთო მიზანია ადამიანთა ცოდნის გამდიდრება არსებული რეალური ბიზნესსამყაროს შესახებ. ამდენად, კვლევის პროცესის ზოგადი თანმიმდევრობა ერთნაირია სპეციფიკურ თავისებურებათა გათვალისწინებით. კვლევის პროცესის ზოგად ალგორითმში ყურადღება გამახვილებულია მონაცემების შეგროვების, დამუშავებისა და გადაწყვეტილების მიღების ეტაპებზე.

2. თავდაპირველად მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს საკვლევი საკითხი, - თუ რა მიზანი აქვს კომპანიის მენეჯმენტს/მკვლევარს. საკვლევი საკითხი შესაძლებელია იყოს, მაგალითად, რომელიმე ბიზნეს-კომპანიის საინვესტიციო მიმზიდველობა, გარკვეული სახის მარკეტინგული კვლევა, მომხმარებელთა მოთხოვნების შესწავლა, კომპანიის ორგანიზაციული ეფექტიანობის დადგენა, საინვესტიციო პროექტის მომზადება. კვლევის პროცესში საკითხი შეიძლება გაფართოვდეს ან დავიწროვდეს მიღებული შედეგებისგან დამოკიდებულებით.

3. კვლევის კორექტულად ჩასატარებლად მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს ის ცვლადები, რომლებიც განაპირობებენ საკვლევი საკითხის შინაარსსა და სპეციფიკას. ცვლადების განსაზღვრაში გარკვეულ დახმარებას გაგვინებს უკვე მოძიებული ინფორმაცია, მათ შორის ჩატარებული ლიტერატურული ანალიზი. როდესაც ვიცით, თუ როგორი ცვლადებით არის შესაძლებელი მოვლენის შესწავლა-დახასიათება, მაშინ შეგვიძლია ვიფიქროთ იმის შესახებ, თუ რა ინფორმაცია გვჭირდება და როგორ მოვიპოვოთ ეს ინფორმაცია ამ ცვლადების შესახებ.

4. ცვლადების დადგენის შემდეგ უნდა გავარკვიოთ, თუ რა სახის და რა ოდენობის ინფორმაცია ახასიათებს გამოსაკვლევ მოვლენას მთლიანობაში. ეს არის მონაცემთა ე.წ. გენერალური ერთობლიობა ან, სხვანაირად, სამიზნე ერთობლიობა - სრული ინფორმაცია მოვლენის შესახებ, ყველა ის მონაცემი, რომლიც უკვშირდება საკვლევ საკითხს.

5. კვლევის პრაქტიკულად ჩატარების მიზნით საკმარისია ე.წ. შერჩევითი მეთოდის გამოყენება, რაც გულისხმობს გენერალური ერთობლიობიდან მცირე რაოდენობის ისეთი ინფორმაციის შერჩევას, რომელიც ობიექტურად და სრულყოფილად დაახასიათებს მთელ გენერალურ ერთობლიობას. ასეთ, შედარებით მცირე სიდიდის ცალკეულ ერთობლიობას, რომელიც ობიექტურად ახასიათებს გენერალურ ერთობლიობას, ეწოდება რეპრეზენტატიული ამონარჩევი.

6. რეპრეზენტატიული ამონარჩევის მახასიათებლების და მისი ფორმირების წესის დადგენის შემდეგ იწყება სათანადო პირველადი ან/და მეორადი ინფორმაციის (მონაცემების) შეგროვება. მონა-

ცემთა შეგროვების პროცესის ზოგადი თანმიმდევრობა შესაძლოა შემდეგნაირად წარმოვადგინოთ: ცვლადების განსაზღვრა; მონაცემთა შეგროვების მეთოდის არჩევა; მონაცემთა საცდელი შეგროვება და მეთოდის საჭიროებისამებრ მოდიფიცირება; საკვლევი ერთობლიობის (ამონარჩევის) განსაზღვრა; კვლევისთვის საჭირო ინფორმაციის შეგროვება. კვლევის მონაცემები შესაძლებელია მოპოვებულ იქნას სხვადასხვა წყაროებიდან და სხვადასხვა მეთოდებით.

7. შემდეგი ეტაპია მონაცემების პირველადი დამუშავება შერჩეული პარადიგმის მეთოდოლოგიის მოთხოვნების შესაბამისად. საკვლევი საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე, შესაძლოა საჭირო გახდეს მონაცემების დახარისხება, გასუფთავება შესაძლო შეცდომების ან/და გაყალბებისგან, გრაფიკული წარმოდგენა, რიცხვითი მახასიათებლების გამოთვლა და ა.შ. არსებობს მონაცემების პირველადი დამუშავების მრავალი მეთოდი.

8. მონაცემების პირველადი დამუშავების შემდეგ უკვე შეიძლება კვლევის მიზნების შესაბამისი საკითხების დამუშავება. საკვლევი საკითხის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეს ეტაპი ამოცანათა საკმაოდ ფართო სპექტრს შეიცავს. ამ ეტაპზე შესაძლოა ჩატარდეს მონაცემების თვისებრივი ან/და რაოდენობრივი ანალიზი, მოდელირება, პროგნოზირება, კორელაციური და რეგრესიული ანალიზი, კვლევის დაგეგმვის დროს ჩამოყალიბებული ჰიპოთეზების (თუ ასეთები არსებობს) შემოწმება და სხვ. ამ ეტაპით ფაქტობრივად დასრულებულია კვლევის

ძირითადი „სამუშაო“ ნაწილი.

9. კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემებით კეთდება სამ-ეტაპიანი დასკვნა საკვლევი საკითხის შესახებ: (1) ვინაიდან კვლევის შედეგები მიღებულ იქნა რეპრეზენტატიული ამონარჩევის ბაზაზე, ამდენად, სპეციალური ამოცანების გადანყვეტის შედეგად კეთდება დასკვნა რეპრეზენტატიული ამონარჩევის შესახებ; (2) რეპრეზენტატიული ამონარჩევის შესახებ გაკეთებული დასკვნის საფუძველზე ხდება დასკვნის განზოგადოება მთლიანად გენერალურ ერთობლიობაზე; (3) გენერალური ერთობლიობის შესახებ გაკეთებული დასკვნის საფუძველზე მიიღება დასკვნითი გადანყვეტილება საკვლევი საკითხის შესახებ, რასაც შემდეგ შესაბამისი აქტივობა მოჰყვება.

გამოყენებული ლიტერატურის სია

1. კვლევის მეთოდები სოციალურ მეცნიერებებში. პირველი ქართული გამოცემა / ჩავა ფრანკფორტნაჩმიასი, დევიდ ნაჩმიასი. - თბ., 2009. - 585 გვ.
2. Business research Methods. Donald R. Cooper; Pamela S. Schindler, Mc Graw Hill, ISBN 0-07-249870-2003.
3. Методология и методы научных исследований в экономике и менеджменте [Текст]: пособие для вузов / Завьялова Н.Б., Головина А.Н., Завьялов Д.В., Дьяконова Л.П., Мельников М.С. и др.; под ред. Н. Б. Завьяловой, А.Н. Головиной. - Москва-Екатеринбург, 2014.